

Stabiliteit financiële instellingen belangrijk voor vertrouwen

Stabiliteit van financiële instellingen is belangrijk voor het vertrouwen van het Nederlandse publiek. Dit geldt niet alleen voor het vertrouwen in de financiële sector, maar ook voor dat in andere mensen. De daling van het vertrouwen in de financiële sector en in anderen is relatief sterk bij klanten van financiële instellingen die in de problemen kwamen.

CARIN VAN DER CRUIJSEN

Beleidsmedewerker en onderzoeker bij De Nederlandsche Bank (DNB)

JAKOB DE HAAN

Hoofd onderzoek bij DNB en hoogleraar aan de Rijksuniversiteit Groningen

DAVID-JAN JANSEN

Onderzoeker bij DNB

Na het uitbreken van de financiële crisis is het vertrouwen in de financiële sector sterk gedaald. In 2012 had slechts 21 procent van de Amerikanen vertrouwen in het financiële systeem (Sapienza en Zingales, 2012). In Europa is het niet veel beter gesteld. Een recente meting toont dat minder dan dertig procent van de Europeanen vertrouwen heeft in banken en financiële instellingen (Crabtree, 2013).

Voor beleidsmakers is het belangrijk te begrijpen welke factoren van invloed zijn op het vertrouwen in de financiële sector. Een plotselinge, scherpe daling van dit vertrouwen vergroot de kans op *bank runs* en vormt daardoor een bedreiging voor financiële stabiliteit. Daarnaast kan een gebrek aan vertrouwen de financiële intermediatie bemoeilijken en van invloed zijn op spaarbeslissingen.

Er is maar weinig onderzoek gedaan naar de determinanten voor vertrouwen in financiële instellingen. Knell en Stix (2009) tonen dat subjectieve variabelen, zoals de inschatting van iemands huidige en toekomstige financiële situatie, belangrijke determinanten zijn voor het vertrouwen in banken in Oostenrijk. Guiso (2010) laat zien dat fraude, zoals de Madoff-zaak, een verklaring is voor de afname van het vertrou-

wen in Amerikaanse banken. Stevenson en Wolfers (2011) wijzen op stijgende werkloosheid als een mogelijke verklaring voor een afname van het vertrouwen in banken. Carbó-Valverde *et al.* (2013) laten zien dat het vertrouwen in Spaanse banken afhangt van percepties van de prestaties van banken. In recent onderzoek wordt voor het eerst het verband tussen persoonlijke ervaringen met een crisis – het failliet gaan of gered worden van de eigen bank – en het vertrouwen in banken geanalyseerd (Van der Cruijssen *et al.*, 2013).

VERTROUWEN EN ECONOMISCHE GROEI

Persoonlijke negatieve ervaringen met een crisis hebben mogelijk ook een effect op het vertrouwen in andere mensen. Na het uitbreken van de financiële crisis was het vertrouwen in andere mensen lager (Van der Cruijssen *et al.*, 2013). Vertrouwen in mensen met wie geen directe relatie bestaat is een veelgebruikte maatstaf van *generalized trust*. Deze vertrouwensvorm is cruciaal voor een goede werking van marktconomieën (Arrow, 1972; Alesina en La Ferrara, 2002).

Diverse studies vinden een positieve relatie tussen het vertrouwen in anderen en economische prestaties van landen, zoals economische groei (Dincer en Uslaner, 2010). Daarnaast wordt deze algemene vertrouwensmaatstaf ook veelvuldig gerelateerd aan andere variabelen, zoals de kwaliteit van de overheid en corruptie (Bjørnskov en Méon, 2013).

Sinds 2010 ligt de economische groei in Nederland onder die van het eurogebied. Het niveau van het bruto binnenlands product in Nederland is momenteel nog steeds lager dan voor de crisis. Een belangrijke verklaring is de stagnerende particuliere consumptie. Neisingh en Stokman (2013) leggen een verband tussen vertrouwen in de financiële sector en consumentenvertrouwen in Nederland. Het onderzoek van Dincer en Uslaner (2010) impliceert dat ook een afnemend algemeen vertrouwen niet bevorderlijk is voor economische groei.

Over de determinanten voor het algemene vertrouwensniveau valt nog veel te leren. Bjørnskov (2007) heeft een lange lijst met potentiële determinanten voor verschillen in

vertrouwensniveaus tussen landen onderzocht. Hij concludeert dat inkomensongelijkheid een belangrijke determinant is. Vertrouwen in anderen is relatief laag bij een relatief hoge graad van inkomensongelijkheid. Gustavsson en Jordahl (2008) bevestigen dit met Zweedse data en vinden daarnaast dat het vertrouwen relatief laag is in gebieden waar veel mensen wonen die in het buitenland zijn geboren. Dit is in lijn met Alesina en La Ferrara (2002), die daarnaast vinden dat traumatische ervaringen, zoals ziekte, scheiding of financiële pech, gepaard gaan met lagere vertrouwensniveaus. Hoewel er verschillende studies zijn die de determinanten voor algemeen vertrouwen hebben onderzocht, is er nog niet eerder gekeken of er een verband bestaat met directe persoonlijke ervaringen met een crisis.

JAARLIJKSE VERTROUWENSMETING

De Nederlandse financiële sector maakt sinds 2008 een tumultueuze periode door. De effecten van persoonlijke ervaringen met een crisis op het vertrouwen van het Nederlandse publiek worden geanalyseerd door verschillende vertrouwensmaatstaven te relateren aan de ervaring dat de eigen bank gered werd of failliet ging.

Voor het construeren van de vertrouwensmaatstaven worden de uitkomsten van jaarlijkse vertrouwensenquête onder het CentERpanel gedurende 2006–2013 gebruikt. De leden van dit panel vormen een representatieve steekproef van de Nederlandse bevolking. Gemiddeld zijn er ruim tweeduizend respondenten per jaar. Achtergrondinformatie over de respondenten is beschikbaar uit het DNB Household Survey; een jaarlijkse enquête die door CentERdata wordt voorgelegd aan het CentERpanel.

In 2010 en 2013 zijn extra vragen gesteld om persoonlijke ervaringen met een crisis te meten. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen twee typen crisiservaringen. Allereerst kunnen respondenten als klant hebben meegemaakt dat hun bank failliet ging (Icesave in oktober 2008 en DSB in oktober 2009). Daarnaast kunnen respondenten hebben meegemaakt dat hun bank werd gered met overheidssteun. Het gaat hier om de kapitaalsteun aan ING en SNS Reaal en de nationalisatie van het Nederlandse deel van Fortis/ABN Amro in 2008 en meer recent om de nationalisatie van SNS Reaal op 1 februari 2013.

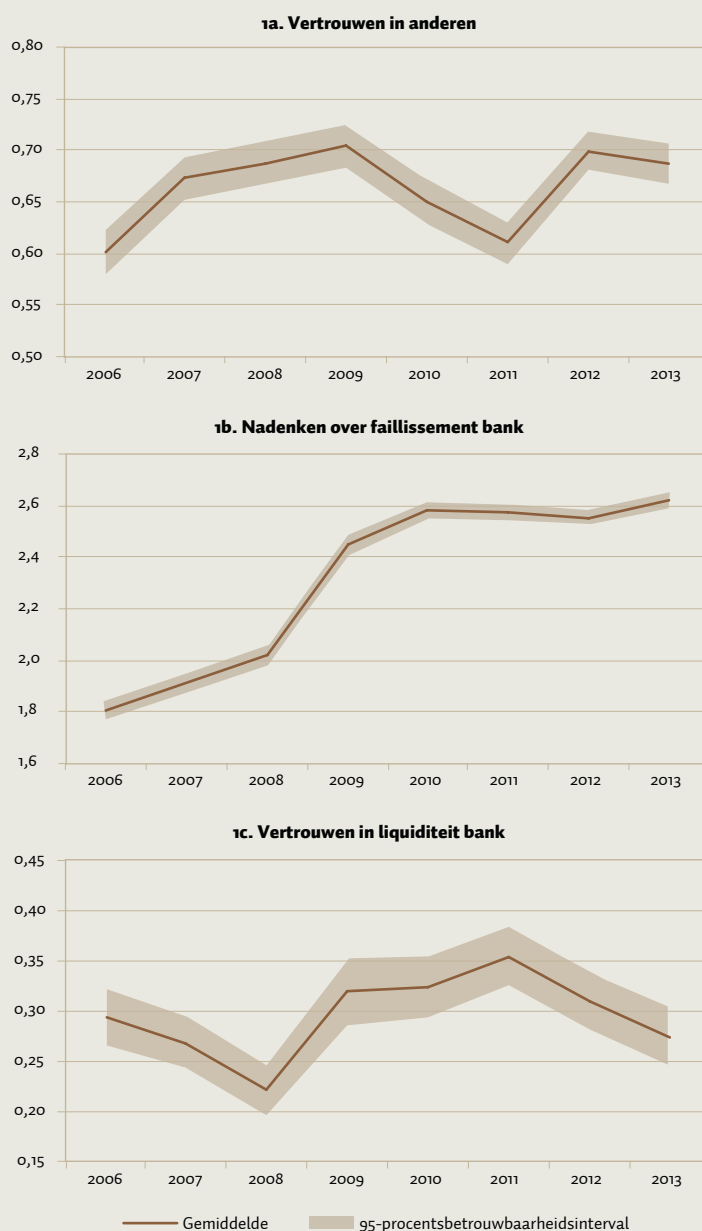
ONTWIKKELING VERTROUWEN

Figuur 1 toont de ontwikkeling van het gemiddelde vertrouwen voor elk jaar tussen 2006 en 2013. De vertrouwensmaatstaven die worden bestudeerd zijn het vertrouwen in anderen (figuur 1a), hoe vaak men heeft nagedacht over de mogelijkheid dat banken failliet gaan (figuur 1b), en de mening over de liquiditeit van de eigen bank in verhouding tot de liquiditeit van banken in het algemeen (figuur 1c).

Figuur 1a vat het vertrouwen in andere mensen samen en toont het aandeel panelleden dat aangeeft dat over het algemeen de meeste mensen wel te vertrouwen zijn. Dit aandeel is gedaald van 70 procent in 2009 tot 61 procent in 2011. In 2013 was het vertrouwen in anderen hersteld tot 69 procent, het niveau van voor de crisis.

Figuur 1b laat zien hoe vaak respondenten er het voorafgaande jaar gemiddeld genomen aan hebben gedacht dat banken in Nederland failliet kunnen gaan. Hierbij staat 1 voor

Vertrouwen voor en tijdens de financiële crisis

FIGUUR 1

Bron: DNB enquêtes met CentERpanel

geen enkele keer en 4 voor heel vaak. Deze variabele is niet gemeten in 2007. Nederlanders zijn gemiddeld genomen steeds vaker gaan nadenken over de mogelijkheid van faillissementen. De stijging was het sterkste na het eerste crisisjaar toen verschillende banken in Nederland omvielen of gered werden.

Figuur 1c toont het vertrouwen in de liquiditeit van de eigen bank ten opzichte van banken in het algemeen. Bij een positieve waarde is het vertrouwen in de eigen bank sterker dan het vertrouwen in banken in het algemeen. Voor de hele periode geldt dat respondenten gemiddeld genomen meer vertrouwen hebben in de liquiditeit van hun eigen bank dan

Persoonlijke ervaringen met een crisis en vertrouwen, 2006–2012

TABEL 1

	(1)	(2)	(3)
	Vertrouwen in anderen	Mogelijkheid dat banken failliet gaan	Liquiditeit eigen bank
Crisiservaringen			
Kapitaalsteun/nationalisatie	-0,01	0,01	-0,13***
Faillissement	-0,10***	0,10**	-0,05
Observaties	9968	8589	9727
Respondenten	2066	2053	2055

/ Significat op respectievelijk vijf- en eenprocentniveau

Bron: Van der Cruisjen et al., 2013

in de liquiditeit van banken in het algemeen. Er is wel een significante beweging over de tijd. Bij aanvang van de crisis nam het relatieve vertrouwen in de eigen bank toe doordat het vertrouwen in de liquiditeit van banken in het algemeen sterker daalde dan het vertrouwen in de liquiditeit van de eigen bank. Na 2011 is echter het vertrouwen in de liquiditeit

van de eigen bank sterker gedaald dan het vertrouwen in de liquiditeit van banken in het algemeen.

PERSOONLIJKE ERVARINGEN MET EEN CRISIS

Om het directe effect van persoonlijke ervaringen met een crisis op vertrouwen te analyseren, zijn diverse regressiemodellen geschat (tabel 1). De tabel toont de gemiddelde marginale effecten van *random effects probit*-regressies. De afhankelijke variabelen zijn dummyvariabelen die aangeven in hoeverre respondenten vertrouwen hebben in anderen (kolom 1), rekening houden met het faillissement van banken (kolom 2), en denken dat hun bank een betere liquiditeitspositie heeft dan andere banken (kolom 3). Naast diverse controlevariabelen (zoals leeftijd, geslacht, inkomen, huiseigenaar) zijn jaardummyvariabelen opgenomen.

Uit de regressies blijkt onder meer dat persoonlijke ervaringen met een crisis in 2008 en 2009 een negatief effect hebben gehad op het vertrouwen van het Nederlandse publiek. Mensen die in het voorafgaande jaar hebben meegemaakt dat hun bank gered werd door de overheid zijn minder positief over de relatieve liquiditeitspositie van hun eigen bank dan respondenten zonder deze ervaring. De kans dat zij denken dat de liquiditeitspositie van hun bank beter is dan die van andere banken is dertien procentpunt lager. Er is geen significant effect van een *bailout*-ervaring op het vertrouwen in anderen. Bij een sterkere crisiservaring is dit effect er wel: mensen die in het voorafgaande jaar hebben meegemaakt dat hun bank failliet ging, zijn minder geneigd andere mensen te vertrouwen dan respondenten zonder deze ervaring. De kans dat zij andere mensen vertrouwen is tien procentpunt lager. Daarnaast is de kans tien procentpunt groter dat zij nadenken over de mogelijkheid dat banken failliet kunnen gaan.

Ook de recente crisiservaring, de nationalisatie van SNS Reaal, heeft een significant effect gehad op het vertrouwen in banken (Van der Cruisjen et al., 2013). Respondenten die klant waren van ASN Bank, SNS Bank of RegioBank ten tijde van de nationalisatie zijn minder positief over de relatieve liquiditeitspositie van hun bank dan respondenten die deze crisiservaring bespaard is gebleven. Deze *bailout*-ervaring heeft echter geen significant effect gehad op de algemene vertrouwensmaatstaf.

CONCLUSIE

Stabiliteit van financiële instellingen is niet alleen belangrijk voor het vertrouwen van het Nederlandse publiek in de financiële sector, maar ook voor het vertrouwen in andere mensen. Nederlanders die geen faillissement van hun bank hebben meegemaakt, zijn meer geneigd anderen te vertrouwen dan mensen met deze ervaring. De academische literatuur suggereert dat een hoger algemeen vertrouwensniveau een positieve invloed heeft op de economische groei. Dit vormt een extra argument waarom het goed is dat er wordt gewerkt aan versterking van de financiële sector, zoals momenteel onder meer gebeurt door de *asset quality review* in het kader van de Europese bankenunie.

LITERATUUR

- Alesina, A. en E. La Ferrara (2002) Who trusts others? *Journal of Public Economics*, 85(2), 207–234.
- Arrow, K. (1972) Gifts and exchanges. *Philosophy and Public Affairs*, 1(4), 343–362.
- Bjørnskov, C. (2007) Determinants of generalized trust: a cross-country comparison. *Public Choice*, 130(1), 1–21.
- Bjørnskov, C. en P.-G. Méon (2013) Is trust the missing root of institutions, education, and development? *Public Choice*, te verschijnen.
- Carbó-Valverde, S., E. Maqui-López en F. Rodríguez-Fernández (2013) *Trust in banks: evidence from the Spanish financial crisis*. Werkdocument op papers.ssrn.com.
- Crabtree, S. (2013) *European countries lead world in distrust of banks*. Artikel op www.gallup.com, 20 mei.
- Cruisjen, C.A.B. van der, J. de Haan en D. Jansen (2013) Trust and Financial Crisis Experiences. *De Nederlandsche Bank Working Paper*, 389.
- Dincer, O.C. en E.M. Uslaner (2010) Trust and growth. *Public Choice*, 142(1–2), 59–67.
- Guiso, L. (2010) A trust-driven financial crisis. Implications for the future of financial markets. *Einaudi Institute for Economic and Finance Working Paper*, 1006.
- Gustavsson, M. en H. Jordahl (2008) Inequality and trust in Sweden: some inequalities are more harmful than others. *Journal of Public Economics*, 92(1–2), 348–365.
- Knell, M. en H. Stix (2009) Trust in banks? Evidence from normal times and from times of crisis. *Oesterreichische Nationalbank Working Paper*, 158.
- Neisingh, P. en A. Stokman (2013) What drives consumer confidence in times of financial crises? Evidence for the Netherlands. *De Nederlandsche Bank Working Paper*, 394.
- Sapienza, P. en L. Zingales (2012) *The results: wave 15*. Artikel op www.financialtrustindex.org, 24 juli.
- Stevenson, B. en J. Wolfers (2011) Trust in public institutions over the business cycle. *American Economic Review*, 101(3), 281–287.